

Güngör Şenkal: Mühtedi!

Posted on 13/11/2015

Sözcük, dini anlamda bir *dönme*yi, din değiştirmeyi içerse de, *ihtida eden, hidayete eren*, yani *İslam dinini kabul eden* demektir. Bundan anlaşılacağı üzere, *mühtedi* sözcüğünün İslamlaştırmayla doğrudan ilişkisi vardır.

Tarih boyunca insanlar kimi zaman doğru bularak; kimi zaman, çıkar sağlamak amacıyla; kimi, ama çoğu zaman da baskı sonucu din değiştirmiştir.

Osmanlı'da İslamlaştırmak genel bir siyasetti. Bu siyaset, yerine göre alperenler, gaziler, gezgin dervişler aracılığıyla; yerine göre de kılıç zoruyla uygulanıyordu. Haraç ve cizye gibi ek vergi mükellefleri (*millet-i mahkûme* veya [zimmi](#)) ile işgal edilen yeni yerlerin Padişaha özel bir statüyle bağlanan halkları dinlerini koruyabiliyordu.

İslamlaştırma politikası bazı tarihel koşullarda yoğunluk kazanıyor, hatta imparatorluğun bekası buna bağlanabiliyordu.

Osmanlı'nın zorla İslamlaştırma politikasının mağdurlarından olan Ermeni halkı, bunu, özellikle soykırım sürecinde çok ağır yaşadı.

Haykazun Alvirtsyan'ın, '*Türkiye Cumhuriyeti'nde mühtedi Ermenilerin sorunları*' adlı eserini okurken bunları yeniden düşündüm ve eseri okurla paylaşmayı gerekli gördüm.

Kitabın inceleme konusu, zorla Müslümanlaştırılan, ancak yine de güvenilmeyen Ermenilerin sorunlarıdır.

Berlin Barış Anlaşması'nın hemen ertesi yılında (1879) Baş Vezir Kamil Paşa'nın, '*Ermeni milletini yok etmeli, izsiz ve boyunsuz bırakmalıyız*' sözleri, Ermenileri bekleyen zorla İslamlaştırma dışındaki kötülüklerin de habercisidir.

Yine aynı Kamil Paşa'nın kitaba alınan bazı sözleri, tarihsel bir itiraftır. 'Ermenilerin ayaklandığı' savının yalan olduğunu, daha sonra soykırımı haklı gösterme gayretiyle kurguya eklendiğini anlatır bize: '*Cihat ilan ederiz, ne silah, ne askeriyesi, ne de koruyanı olan bir millete karşı kolay bir savaş olur.*'

Bir yandan İslamlaştırma siyaseti güdülürken, Müslüman olanlara yine de güvenilmemekte, bağlı oldukları etnisitenin ve/veya eski dinin anlaşılabilmesi için kimliklerinin kodlanması yoluna gidilmektedir.

Alvirtsyan'ın, Taner Akçam'dan eserine yaptığı bir alıntıda belirtildiği üzere, '*...bu devlet, vatandaşına güvenmemek üzerine kurulmuştur.*'

Ayrıca, esere Nevzat Onaran'dan alınan bir pasajda, 14 Haziran 1934 tarihli İskan Kanunu çerçevesinde Türkiye haritasının, 'Türkçe konuşan ve konuşmayan; Türk kültüründen olan ve olmayan; Türk olan ve olmayan' gibi ölçütler üzerinden yeniden çizildiği yer almaktadır. Devamında, *Cumhuriyet*'in resmi ikinci nüfus sayımı öncesinde, dönemin Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından illere gönderilen (8 Temmuz 1929 tarih ve 1910 no'lu) bir genelge yer almaktadır. Genelgede istenilen: *Vilayet dahilinde Türk ırkından gayri ve Türk konuşmasından başka lisanla konuşan ekalliyetlerden (akalliyet / azınlık, gş) kadın ve erkek dahil olmak üzere ne kadar nüfus vardır?*

İttihatçıların dini-etnik nüfus mühendisliği çalışmaları, onların uzantısı olan Kemalistler tarafından da sürdürülmüştür: Devlette süreklilik!

Gayrimüslimlerin *devre dışı* bırakılması, Birinci Paylaşım ve 'Kurtuluş' Savaşı sürecinde büyük ölçüde sağlandığından, *Cumhuriyet*'e daha çok, kalan az sayıdaki gayrimüslim ile gayri Türk unsurun asimilasyonu işi düşmüştü: Asimilasyon ve kontrol!

Gayrimüslimlerin fişlenmesi, 1926 yılında çıkarılan Memurin Kanunu'nun uygulanması için de gerekliydi! Zira bu fişlemeler yapılmadan, kimin gayrimüslim, kimin gayri Türk ve/veya kimlerin bunlarla evlilik yapmış olduğunu tespit etmek mümkün olmazdı!

Bu konuda kitaba, Alin Ozinyan'dan yapılan alıntı, devletin Ermenilere yaşattığı ruh halini de resmetmektedir. Şöyle ki: *Onlar, sıkça kendilerini Türk asıllı birisinden daha İslam aşığı ve milliyetçi olarak göstererek Ermeni kimliğinden kurtulmaya çalıştı ve omuzlarında taşıdıkları yükü yeni nesillere aktarmamak ve torunlarının daha güvenli bir hayat sürdürebilmeleri için onu mezarlarına götürdüler. Fakat onlar, İttihatçı ideolojisine dayanan devletin şu en önemli ilkesini hesaba katmamıştı: 'Ermeni tehlikelidir'. Hatta Ermeni, ulusal*

kimliğini unutulabilir. Ama devlet bunu hatırlamalı ve gerekirse hatırlatmalıdır. Şimdiye kadar öyle de yapılmıştır.

Devletin, Ermeni soykırımını konusundaki inkarcı, yasakçı tutumu, gerçekleri gizleme çabasıyla doğrudan ilişkilidir.

Soykırım(lar)ı unutursak, yeterli eleştiriden geçirip gerekli dersleri çıkarmazsak, yeniden yaşanmasına zemin hazırlamış oluruz. Bugün soykırımını ısrarla reddedenlerin yaptığı da yapmak istediği de budur.

Kitabın değindiği önemli konulardan biri de İttihatçı/Kemalist ulus-devlet projesinin başarısızlığıdır. Ulusun, esas olarak, tarihsel süreç içerisinde kendiliğinden oluşan doğal bir form değil de, devlet aracılığıyla/baskısıyla yukarıdan aşağıya örgütlenen bir yapı olduğu bilinmektedir. Toplumun tektipleşmesi üzerine kurgulanan bu forma, Türkiye’de başta Kürt itirazı olmak üzere, kendisini Türk olarak görmeyen halk kesimlerinden gelen itirazlar, sürecin beyhudeliği hakkında bize bir fikir sunmaktadır: Yüz yılı aşkın bir süredir uygulanan baskılar sonucu dökülen kanların, alınan canların beyhudeliği!

Uluslaşma macerasının gelinen aşamasında ileri sürülebilir ki, Türkler (Türkler, Kürtler vb. gibi homojen kategorilerin olmadığı farkında olarak) uluslaşma sürecinde, Türkiye’deki diğer halk kesimlerine göre bir adım daha ileridedir; hepsi bu kadar!

Eserin ilgili bölümünde yeterince sorgulanmayan, ama günümüz toplumlarında mutlaka sorgulanması gereken husus, uluslaşmanın zorunlu ya da gerekli olup olmadığıdır.

Kitapta, dönemin Başbakanı R. Tayyip Erdoğan’ın Hakkari konuşmasına da gönderme yapılmış ve o konuşmada Başbakan’ın, ‘Tek dil, tek millet, kimin işine gelmezse çeker gider,’ dediği belirtilmiştir. Bu söylemin, ırkçı MHP’nin ‘Ya sev, ya terk et’i ile aynı olduğu ortadadır.

Eşitlikçi bir sosyokültürel atmosfer oluşturulmadan; örneğin bir yandan anayasa, müfredat, siyasi söylem vb. değiştirilirken, diğer yandan cezai yaptırımlar uygulanmadan, nefret söyleminin önüne geçmek olası gözüküyor. Geçmişte yapılan kötülüklerin inkarının bir devlet politikası olarak sürdürülmesi, mevcut sistemin nefret söylemi üzerinden meşruiyet kurma çabası ve isteği; bir yandan nefret söylemini kolaylaştırmakta, diğer yandan da zeminin yeni soykırımlara açık ya da hazır tutulduğu kaygısını güçlendirmektedir..

Eserin sonsözünün sonunda, yazarın, süreci tersine çevirmenin nasıl mümkün olabileceği hususundaki görüşü yer almaktadır: *Bu siyasetin teşvik edilmesi, tehlikeli gelişmelere gebe olup, bundan kaçınmanın yolu öncelikle ve kanaatimce, sadece ve sadece ilerici aydınlar ile siyasi güçlerin çabalarını ve faaliyetlerini birleştirmeleriyle mümkün olacaktır.*

Ermeni soykırımıyla yüzleşebilmenin yolu (bu diğerleri için de geçerli elbette), soykırımın üzerini örten, hatta soykırım suçlularını ödüllendiren ve mevcut sistemin tutkalını oluşturan Kemalist çizgiyle yüzleşebilmekten geçiyor.

2014 yılında Erivan'da *Edit Print Yayınları*'ndan basılan ve 140 sayfadan oluşan kitap, beş bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci bölümde, *Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde hakların İslamlaştırılması siyaseti*; ikinci bölümde, *1923 sonrası İslamlaştırma süreci*; üçüncü bölümde, *Mühtedi Ermeni grupları ve yerleşim yerleri*; dördüncü bölümde, *Hemşin Ermenileri ile Dersim ve Ermeniler alt başlıkları*; beşinci bölümde ise, *Ortak Türk kimliği yalanının yıkılması*.

Not: Konuyu çalışmak isteyenlere, Taner Akçam'ın 2014 yılında Türkçe birinci basımı yapılan, *Ermenilerin Zorla Müslümanlaştırılması - Sessizlik, İnkâr ve Asimilasyon* (İletişim Yayınları) adlı eserini de okuması önerilir.

Kaynak: sendika7.org

